

Vergi sisteminde ve vergi idaresinde yeniden yapılanma

Vergi gelirleri bir devletin varlığını sürdürmesinin ve hissettirmesinin en önemli aracıdır. Esas itibarıyla vergi kaynaklarının tespiti ve gelirlerin toplanması Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na verilmiş bir görevdir. Bu meyanda gelirler, gümrükler, muhasebat ve milli emlak genel müdürlükleri muhtelif vergilerin ve vergi benzeri olarak adlandırılan harçlar, damga vergileri, resimler, değerli kâğıt bedelleri, ecrimisil vb. takip ve tahsil eden birimler olarak örgütlenmiştir. Vergi ve vergi benzeri devlet gelirlerinin çeşitliliği, hitap edilen vergi mükellefi sayıları dikkate alındığında Gelirler Genel Müdürlüğü işlem hacmi, çalışan personel sayısı ve harcamaları ile en geniş kapsamlı genel müdürlüktür. Diğer taraftan 1988 sonrasında emlak vergilerinin belediyelere devri ile bu büyüklük ölçüde azalmıştır.

1990 yıl sonu itibarıyla Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nda çalışan personel sayısı 98.000'in üzerindedir ve bu personelin % 60'a yakın kısmı Gelirler Genel Müdürlüğü bünyesinde görevlidir. Bilhassa 1985 sonrası dönemde Gelirler Genel Müdürlüğü'nün personel sayısı % 60 oranında artmış, sadece 1986 yılında 31.358 olan personel sayısı 50.306'ya çıkarılmış yeni alınan 18.948 yeni personel ciddi hiçbir eğitim programına tabi tutulmuştur.

samlı değişikliklere ilişkin özet tablo aşağıdaki gibidir.

1986 yılında yeni göreve alınan 19.000 ilave ve yeterli eğitimden geçirilmemiş personel ile etkinliği artırılmaya çalışılan gelir idaresinin 1980-1990 döneminde belli başlı vergi kanunlarında yaptığı 81 önemli değişiklik ile başarılı olması mümkün müdür? Vergi yasalarına dinamizm kazandırdığı iddia olunan büyük değişikliklerin hemen hemen tamamının geçmekte olan yıl faaliyetlerine yönelik olarak, yılın son aylarında veya yeni yılın ilk aylarında yapılmasının vergicilikte etkinlik ve verimlilik artırıcı olduğu iddiasında bulunmak mümkün müdür? Uzun araştırmalar ve incelemeler sonucu uygulanmasına karar verilen ve gelişmiş Batı ülkelerinde tercih edilen katma değer vergisi dahi, uygulamaya başlandığı 01.01.1985 tarihi ile 31.12.1990 tarihi arasındaki dönemde dokuz defa değişikliğe uğramıştır.

Dünyanın hiçbir ülkesinde ilgili yıl bittikten sonra ilan edilen muafiyetlerin ya da istisna miktarlarının bulunduğu bir sistem mevcut değildir.

Kanun bazındaki değişikliklerden başku, doğrudan doğruya Bakanlar Kurulu'na tanınan yetkilerden dolayı son on yılda yüz adedin üzerinde Bakanlar Kurulu kararı ve yine önemli vergi kanunlarına yönelik olarak 200 adedin üzerinde

Cihat ÇETİNKAYA
Maliye Başmüfettişi

Vergi kanunlarındaki değişiklikler

	(20 YIL) 1960-1980	(10 YIL) 1980-1990
1. V.U.K.	6	16
2. G.V.K.	21	18
3. K.V.K.	5	13
4. 6183 Sa. K.	4	6
5. K.D.V.	—	9
	36	62
6. 3100 Sa. K.	—	3
7. Taşit A.V.	—	4
8. Mot. Taş. V.	—	6
9. Veraset ve Int. V.	4	6
	40	81

ödeyen mükellefin ileriye yönelik tercihlerinde ve davranışlarında vergi borcunu geciktirmeye yönelik tutum içerisine girmesine neden olmaktadır.

3. Vergilemede etkinlik ve verimliliğin azalmasına yol açan diğer önemli bir düzenleme de; "Gider Esası" biçiminde adlandırılan bir "Vergi Güvenlik ve Otokontrol" mekanizmasının 1983 değişiklikleri ile sistemden çıkartılmış olması ve yerine hayat standardı esası getirilmesidir.

1990 yılında, beyannameli mükelleflerin % 80'inin kendilerine uyan hayat standardı

laj ve üretim sanayiinde "Randıman İncelemesi" kaldırılmıştır. Böylece vergide etkin ve verimli denetim yapılması imkânı da ortadan kalkmış, bu boşluk Katma Değer Vergisi Kanunu ile doldurulmamıştır.

7. Yıllardır defterdarlık genel müdürlükleri bünyelerinde oluşturulmaya çalışılan vergi istihbarat arşivlerinin faaliyetlerini durdurarak, verimli ve fonksiyonel olduğu tartışmalı Merkezi İstihbarat Arşivi yönetimine yönelmiştir. 1991 tarihli bir yönetmelikle kurulmaya çalışılan sistem yerine 10.05.1990 tarihli 1991-1992

koordinatör, bakanlık makamının üst düzey temsilcileridirler. Defterdarları salt gelir idaresinin başı olarak gören bir görüşe katılmak mümkün değildir. Esas itibarıyla gelirler teşkilatının en küçük hücre birimi olan vergi dairelerinde başlar ve biter. Yani vergicilikte BEŞ-T uygulaması (tarh, tahakkuk, tebliğ, tahsilat ve takibat) tamamen vergi dairesine has işlemlerdir. Bu sisteme defterdarın doğrudan müdahalesi sadece etkin bir vergi idaresinin gerçekleştirilmesi yönünde olabilir bu da personel, araç ve gereç ile demirbaş desteğinin sağlanmasının organizasyonundan ibarettir. Defterdarlıklarda, vergi idaresinin etkinliğini güçlendirmeye yönelik olarak defterdar dışında en az bir defterdar yardımcısı, bir gelir müdürü ve bunlara ek olarak vergi kontrol memurları görev yapmakta, her vergi dairesinde de uygulamadan sorumlu müdür, müdür yardımcısı, şef ve memurlar bulunmaktadır.

Buraya kadar mevcut sistemin aksayan ve çalışmasını engelleyen düzenlemeler üzerinde durulmuştur. Ancak, mevcut sistemle ilgili bazı vergi gelirleri rakamları üzerinde durarak, sorularımıza cevap vermek yerinde olacaktır. Meselenin açık seçik olarak tam bir objektiflikle ortaya konması son derece önemlidir.

Bir gazetemizde yayınlanan

Bunun en bariz örneği bilanço esasına tabi mükellef sayılarının son iki yılda dörtte bir oranında azalmasıdır ki, defter ve belge düzeninin yerleştirilmesine çalışıldığı iddialarının olduğu ve ekonomik göstergelerin büyüdüğü bir ülkede bunun izahı mümkün değildir.

VI- Tüm vergi gelirleri içerisinde, ücretlerden yapılan tevkifatlar ile dış ticaretten alınan vergiler toplam % 80'i bulmaktadır. Bunun anlamı, gümrük idareleri ile mal saymanlıklarında tahsil edilen vergiler toplamı tüm vergi gelirlerinin % 70'ini teşkil etmesidir. Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın yerleşik düzeni içerisinde tüm vergi gelirlerinden çok azı üzerinde söz sahibi olduğu anlaşılan ve vergi toplayabilen Gelirler Genel Müdürlüğü, nasıl bir organizasyon ve yönetim ile vergi gelirlerinin toplanmasında etkin ve yüksek miktarlarda vergi hasılatı sağlayacaktır?

VII- Önemle vurgulanması gereken husus, büyük harcamalarla devreye sokulan bilgisayar makinelerinin yalnızca, toplam tahakkuk ve tahsilat miktarlarının dökümüne imkân veren ve günlük vezne makbuzlarının düzenlenmesinde kolaylık sağlayan geniş hafızalı daktilolar gibi kullanılmakta olmasıdır. Gelirler Genel Müdürlüğü'nce yürütülen bilgisayara geçiş kampanılarının başarıyla

ılmıştır. Bu personelin daha sonra başarılı bir hizmet içi eğitimden geçirildiği de maalesef söylenemez.

Gelirler Genel Müdürlüğü'nün vergi gelirlerini toplama ya yönelik harcamaları dikkatle incelendiğinde genel müdürlüğün genel bütçeden aldığı payın, bakanlığın diğer genel müdürlüklerinden fazla olduğu ve buna ilave olarak Gelir İdaresini Geliştirme Fonu ve Katma Değer Vergisi Fonu'na katkıları ile devlette önemli bir harcama imkânına sahip bulunduğu görülmektedir. Bir fikir vermesi açısından 1990 yılı bütçesinden Gelirler Genel Müdürlüğü emrine tahsis edilen ödenek miktarı 401 milyar 810 milyon lira olmasına karşın yukarıda belirtilen iki fondan aynı yılda yapılan harcama 427 milyar 308 milyon liradır. Toplam 829 milyar 118 milyon liralık harcamanın yarısından fazlası fonlardan yapılan harcamadır. Toplam harcamaların % 68'i olan 557 milyar personel ödemelerine % 12'si olan 102 milyar, yatırım harcamalarına ilişkin kısımdır. Personele yapılan ödemelerin yüksek bir oran teşkil etmesine karşılık, otomasyona geçiş çalışmalarının hızlandırıldığı bir dönemde yatırımların diğer cari harcamaların ve transferlerin düşüklüğü dikkat çekicidir.

Son yıllarda yapılan değişikliklerle vergicilik tekniği açısından etkinlik ve verimliliğin artırılması çabalarına ters düşen önemli gelişmeler vardır. Bunlardan bazılarını belirtmek faydalı olacaktır.

1. Vergi sistemimizin temel iskeletini oluşturan yasalar, vergi kanunlarının günün şartlarına uydurulduğu ve dinamizm kazandırıldığı iddiası ile çok fazla sıklıkla değiştirilmek-

lure paralel olarak mükelleflerin bilgisine ulaşmayan yüzlerce genelge, tamim ve uygulama talimatları çıkarılması olumsuz gelişmelerin diğer göstergeleri olarak ortada durmaktadır.

2. Üzerinde hassasiyetle durulması gereken diğer bir önemli husus da sıkça çıkarılan vergi aflarıdır. 1981-1990 döneminde geniş kapsamlı dört vergi affı yasası çıkmıştır. Af kanunlarında ortak amaç; vergi tahsilatının hızlandırılması, vergi alacaklarındaki aşırı dosya ve alacak artışının tasfiye edilmesi olmuştur.

Mevcut istatistikî bilgiler, mükelleflerde vergi ödeme alışkanlığının af beklentileri nedeniyle günden güne bozulduğunu ortaya koymaktadır. Tahsilatın artırılması veya kısmi vergi affı gibi gerekçelerle yapılan düzenlemeler sistemin çöküşüne zemin hazırlamaktadır. Buna son kısmi vergi affı ile ulaşılan sonuçlar örnek verilebilir. Ankara Defterdarlığı'na bağlı vergi dairelerine 20 Aralık 1990 tarihi itibarıyla 800.000 civarında takipli borç dosyası bulunmasına karşılık, çıkarılan af yasası sonucu 400.000 adet dosya aftan faydalanmak için müracaatta bulunmuştur.

Ankara Defterdarlığı bazında son af yasası ile ilgili olarak yapılan çalışmada aftan yararlanan dosyalardan sadece 877 adedinin ihtilaftan vazgeçilen dosya vasfında olduğunu, oysa vergi mahkemelerinde dava konusu edilen ihtilaflı dosya sayısının onbinlere ulaşmış olduğunu ortaya koymuştur. Bu rakamlar da bize hangi mükelleflerin af beklediğini veya aftan yararlandığını daha iyi ortaya koymaktadır. Ortalama 2.5 yılda bir çıkarılan vergi af-

bulunduğu görülmektedir. Bunun çağdaş vergicilikle az kullanılan götürülük uygulamasının artmasından başka bir anlamı yoktur.

Vergi sistemimizin, özellikle gelir vergisinin etkinliğinin sağlanması açısından önemli bir eksiklik; vergicilikte önemli bir güvenlik ve otokontrol müessesesi olan "Servet Beyanı" ve buna dayalı servet incelemesinin olmamasıdır.

4. Kurulmaya çalışılan defter ve belge düzenindeki kaçakların bulunması ve vergilenmesinde önemli bir yer tutan "Servet Beyanı" ve "Servet İncelemesi" olmadığı sistemde, kötü niyetli mükellefin cezalandırılmasını ya da gerçek kazancına göre vergi ödemesini beklemek hata olacaktır. Servet incelemeleri nereden aldın, nereden buldun, nasıl edindin sorusunun cevabını arar. Hayat standardı denilen uygulama ise servet unsurlarına sahip olunmasının yıllık maliyetini mükellefe yükler. Diğer bir ifade ile 3 milyar liraya alınan bir evin hangi vergilenmiş gelir unsurundan alındığının sorusunu hayat standardında soramazsınız. Sadece bu eve sahip olmaktan dolayı kişinin hayat standardını bir miktar artırıp, bunun vergisini talep edersiniz.

5. Vergi kanunlarında yapılan değişikliklerle "Ortalama Kâr Hadleri" uygulanamaz hale gelmiş, bilhassa hizmet işletmelerinde (otel, motel, lokanta, çayhane, restoran vb.) yıl içerisinde yapılan tespitlerle sonuç alınması imkânsızlaşmıştır. Ortalama kâr hadleri gibi önemli bir vergi güvenlik müessesesinin işlerliğini yitirmesi; vergi kayıp ve kaçığının büyümesine yol açtığı gibi mükellefleri daha pasif vergi kaçakçı-

lu tebliğler ile önerilen sistem çalışmamaktadır. Bütün illerden toplanan belgelerin odalar, depolar dolusu işlenmemiş ve kullanılamaz halde bekletildiği bilinmektedir. İşlenmeyecek birçok bilgi ve belgeyi merkezde toplayarak korkuya dayanan bir vergi istihbarat sisteminin kurulması mantığını anlamak imkânı yoktur.

8. Vergi idaresinin etkinlik ve verimliliğini ortadan kaldıran diğer bir uygulama da, "Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimi"dir. Denetime çıkarılan memurların nicel ve nitel yetersizlikleri, denetimlerin 24 saat sürdürülememesi, memurların yerel memur olması gibi nedenlerle denetimler göstermelik ölçülerde kalmakta, denetimleri engelleyici vakalar ortaya çıkmaktadır. Buna ilave olarak yürütülmeyen çalışılan denetimler vergi dairelerinin zaten yoğun olan iş yüklerini artırmış, vergi memurlarının % 50'sinin denetimle görevlendirilmeleri nedeniyle vergi daireleri sadece beyanname kabulü yapan ancak kontrol, revizyon, tarama, yoklama ve benzeri işlemleri yerine getiremeyen duruma gelmişlerdir.

Sorunun çözümü, vergi memurlarının yaygın ve yoğun denetim yapıyor diye sokaklara dökülmesi olmayıp, sistemde günün 24 saatinde görev yapan, bilinçli vergi denetleyicilerine yer verilmesidir. Resmi ve dini bayramlarda vergi dairelerinde görevli personelin % 70'inin vergi denetimlerinde görevlendirilmesinin hiçbir mantıklı izahı yoktur. Bilhassa dini bayram günlerinde işyerlerinin % 80'e yakın kısmı kapalı olduğu halde, kent sokaklarında çok fazla miktarda vergi memuru görev-

lirama ilişkin Vergi Gelirleri Bülteni'nden alınan cetveli inceleyerek işe başlamak ve buradan sorular yöneltmek yerinde olacaktır.

1- Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere gelir üzerinden alınan vergiler; (gelir vergisi + kurumlar vergisi) tüm vergi gelirlerimizin 1989 yılı için % 52.71'ini teşkil ederken, 1990 yılı için % 51.31'e düşmüştür. Bu da, vergi gelirleri içerisinde gelirden alınan vergilerin, gayrisafi milli hasıla büyürken, bunun içindeki payın küçüldüğünü, bunun yerine mal ve hizmetlerden alınan vergilerin vergi gelirleri içerisindeki payının % 29'dan % 30'a çıktığını, dolayısıyla vergi toplamada daha kolay bir yol olan mal ve hizmet vergilerine dolayısıyla da katma değer vergisi dışında taşıt alım, akaryakıt tüketim, banka-sigorta muameleleri, harç ve damga vergisi türündeki, toplanması ve tahsili kolay vergilere yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu da kazançtan vergi alma yerine servetin, tüketimin ve hizmetin vergilendirilmesinin ön plana çıktığını göstermektedir.

11- Mal ve hizmetlerin vergilendirilmesine ağırlık veriliyor olmasına rağmen, en gelişmiş mal ve hizmet vergisi olarak kabul edilen katma değer vergisinin vergi gelirleri içerisindeki payı 1989 ve 1990 yıllarında % 16'da kalmıştır. Katma değer vergisi oranlarının sürekli olarak yükseltilmesine rağmen (% 20, % 12, % 6 ve % 1) vergi gelirinin artırılmasına önemli bir sorunla karşı karşıya olunduğunun göstergesidir. Buna ilave olarak gelişmiş Batı ülkelerinde KDV tahsilatının gayrisafi milli hasıla içerisindeki payı % 7 oranında iken bizde bu oranın % 2 ci-

laşma ve programlarda mevcut değildir.

VIII- Cevap bekleyen diğer bir sorun da; vergi gelirlerindeki gerçek artışın ne olduğudur. Verilen rakamlara göre cari artış oranı % 78'dir. Bu artışın enflasyon rakamlarının üstünde olması nedeniyle gelir idaresinin başarılı olduğu ileri sürülmektedir. Yukarıdaki tablo dikkatle incelendiğinde bazı vergilerdeki (gümrük vergilerinde % 89.2, harçlar % 101.8, taşıt alım % 171.5, KDV % 82.5, servet vergileri % 133, kurumlar vergisi tevkifatı % 301.4, gelir vergisi tevkifatı % 94.7) yüksek artışların ortalamayı yükselttiği görülmektedir. Vergi sistemimizin ana çatısını oluşturan beyana dayalı gelir vergisindeki artış oranı % 76, kurumlar vergisinde % 19.4 iken enflasyon rakamları üzerinde vergi geliri artışı sağlandığını iddia etmek yanıltıcıdır.

Kanaatimiz ve önerimiz, vergi daireleri; iktisadi hareketliliğin olduğu her yerde, en azından denetim ve tahsilat yapabilecek az sayıda bir kadro ile küçük mekânlarda faaliyet gösteren, mükellef sayısı 2000 ilâ 5000 arasında değişen ve fakat 5000'i aşmayan, banka benzeri semt ve mahalle esasına dayalı bir örgütlenmeye giderek varlığını daha etkili hissettirebilir ve daha verimli çalışmalar ortaya koyabilir. Özellikle üretimin yoğun olduğu bölgelerde sanayi siteleri, toptancı halleri, büyük ticaret merkezleri gibi yerlerde mutlaka bir vergi biriminin bulundurulmasında fayda vardır. Büyümüş ve hantallaşmış vergi daireleri yerine mükellefini tanıyan, ona varlığını hissettiren ve onunla ilişkilerini çağdaş ölçülerde dengeleyen bankalar gibi vergi daireleri eko-

ma melodu ile oturtulmaya çalışılmaktadır. Son 30 yıllık dönemdeki vergi kanunlarında yapılan geniş veya dar kap-

yen ya da ödemek için mücadele veren vergi mükellefleri, maddetle enayi verimlenmekle zamanında vergi

6. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile Gider Vergileri Kanunu ve buna paralel olarak imalat mon-

olamaz. 9. Diğer önemli ve temel bir sorun da uygulanan istisna ve muafiyetlerdeki aşırıklar ile Katma Değer Vergisi Kanunundaki kontrolsüzlüklere, istisna ve muafiyetler esas itibariyle vergi adaletine ters düştüğü gibi gelir dağılımı üzerinde de olumsuz etkiler yaratır. Ayrıca optimal vergi hasılatına ulaşılmasını da engeller. Bugün için üzerinde durulması gereken husus istisna ve muafiyetlerin daraltılması ve özellikle gelir dağılımını düzeltici yönde adil bir hale getirilmesidir.

İstisna ve muafiyetlerin çokluğu sonucu, vergi kanunları delik deşik olmuş, vergi kaçak ve kayıplarının önüne sef çekilemez hale gelmiştir. Ayrıca bu muafiyet ve istisnaların da yıllık ayarlamalarda yüksek tutulması, vergi ödemeye ve vergiden kaçma eğilimlerini artırıcı etkiler yaratmaktadır.

Vergi sistemimizde endişe verici fevkalâde önemli aksaklık ve noksanlıklar varken, vergi idaresinin başarısızlığını bir yapılanma sorunu olarak göstermek ve Türkiye'nin idari yapısına paralel olarak oluşturulan Maliye ve Gümrük Bakanlığı taşra teşkilatını ve bunun devamı olan defterdarlık sistemini vergi düzeninin ayak bağı olarak tanımlamak son derece aldatıcı ve yanıltıcı olacaktır. Mevcut sistemde defterdarlıklar, Maliye ve Gümrük Bakanlığının küçük taşra birimleridirler ve bu birimlerin başında bulunan defterdarlar, sistemi engelleyici değil, onu işletmeye çalışan birer orkestra yöneticisi, birer

nin sürekli olarak artırılmasına rağmen bu verginin GSMH içerisindeki payının artmıyor olması nasıl izah edilebilir?

III- Tablomıza bakığımızda gelirden alınan vergilerin 1989 yılı için % 73'ünün, 1990 yılı için % 80'inin gelir vergisi olduğu, kurumlar vergisinin toplam içerisindeki payının 1989'da % 26 iken, 1980'de % 20'ye kadar gerilediği görülmektedir. Türk ekonomisi 1989'dan 1990'a gelişirken ve buna paralel olarak gerek ticaret ve gerekse mali aktivite gelişirken, sistemde önemli yer tutan kurumların kazançlarından ödedikleri vergiler neden düşmektedir?

IV- Toplanan gelir vergisinin 1989 yılında % 81.5'i, 1990 yılında % 83.7'si gelir tevkifatından oluşmaktadır. Diğer bir ifade ile toplanan gelir vergilerinin çok büyük bir kısmı stopaj usulü ve muhtasar beyanname esasına göre elde edilmektedir. Oysa bu sistem, geliri kaynağa vergileme avantajını sağlamakla birlikte, vergi kaçak ve kaybının azami olduğu bir sistemdir. Sistemde vergi idaresinin vergi gelirini artırmaya yönelik bir çabasının olması gerekmediği gibi mükelleflerin karşılıklı çıkar ilişkileri nedeniyle gerçek ve doğru vergi matrahlarına da ulaşılamamaktadır.

V- Mevcut sistemde son yıllarda bilanço esasına tabi mükellefiyetlerden, işletme hesabı esasına, oradan da götürü vergi mükellefiyetlerine ve esnaf muafiyetine geçişler süratle artmış, vergi idaresi vergiden muaf esnafa, götürü mükellefleri izler hale gelmiştir.

Böyle bir örgütlenme içerisinde personelin eğitimi, yönetimi ve vergi denetimi çok daha anlamlı yapılabilir. Defterdarlık amrındaki vergi kontrol memurları sürekli ve verimli kullanılmak üzere vergi dairesi müdürlükleri emrine devredilebilir.

Vergi dairelerinin banka şubeleri gibi organize edilmesi halinde çağdaş bir uygulama olarak "Vergi-Matik" dahi kurulabilir. Bu, bir yılda normal olarak en az 36 işgünü vergi dairesine gelmek zorunda kalan mükellefin kaybını ve saatlerce sıradaki beklemesini ortadan kaldıracı bir uygulama olacaktır.

Bütün bunlara ilave olarak vergi denetimlerini kolaylaştırıp, etkinliği artıracak bir "Muhasebe Sistemi" ve "Hesap Planı" geliştirilerek, her kademedeki mükellef grupları için zorunlu hale getirilmesine ihtiyaç vardır. Muhasebecilik kurumunun vergi teşkilatına yardımcı bir birim olarak geliştirilmesi son derece önemlidir. Vergicilikte bu enstrüman son yıllara kadar aşırı derecede ihmal edilmiş, vatandaş ehil olmayan muhasebeci ve şahısların eline bırakılmış veya adeta kaderine terk edilmiştir.

Vergicilikte en önemli sorun, toplumda vergi bilincini yaymak ve yerleştirmektir. Bunun da yolu sadece ilginç reklam spotları olmayıp, okullar, camiler, esnaf ve sanatkarlar birlikleri gibi toplu yerlerde olabildiğince geniş kapsamlı eğitim programları uygulamasına yönelmek gereği vardır.

Vergi gelirleri (Milyar/TL)

	1989	1990	Fark (%)
— GELİRDEN ALINAN	13.469	23.334	73.2
1- Gelir vergisi	9.871	18.710	89.5
★ Beyana dayanan	1.273	2.240	76.0
★ Götürü usulde	96	162	68.8
★ Gelir vergisi tevkifatı	8.049	15.671	94.7
★ Gelir vergisi dahili tev.	41	18	56.1
★ Gelir Ver. Kan. Göre Alı. Geç. Ver.	412	619	50.2
2- Kurumlar vergisi	3.598	4.624	28.5
★ Beyana dayanan	2.117	2.527	19.4
★ Kurumlar vergisi tevkifatı	69	227	301.4
★ Kurumlar ver. dahili tevkifatı	43	14	— 67.4
★ Kurumlar Ver. Kan. Göre Alı. Geç. V.	1.369	1.806	31.9
— SERVETTEN ALINAN	176	410	133.0
Motorlu taşıtlar vergisi	133	328	146.6
Veraset ve intikal vergisi	43	82	90.7
— MAL VE HİZMETLERDEN ALINAN	7.641	13.681	79.0
1- Dahilde alınan KDV	4.176	7.621	82.5
★ Beyana dayanan	4.148	7.582	82.8
★ Götürü usulde	28	39	39.3
2- Ek vergi	328	373	13.7
3- Taşıt alım vergisi	214	581	171.5
4- Akaryakıt tüketim vergisi	657	1.217	85.2
5- Banka ve sigorta mua. ver.	643	1.161	80.6
6- Damga vergisi	876	1.489	70.0
7- Harçlar	614	1.239	101.8
8- Ek taşıt alım vergisi	133	—	100.0
— DIŞ TİCARETTEN ALINAN	4.246	8.033	89.2
— KALDIRILAN VERGİLER	18	18	0.0
TOPLAM	25.550	45.478	78.0